

Razgledni stolp na Mariborskem Pohorju

Borivoj Breže*

1.01 Izvirni znanstveni članek
UDK 624.97:908(497.4Pohorje)

Borivoj Breže: Razgledni stolp na Mariborskem Pohorju. Časopis za zgodovino in narodopisje, Maribor 87=52(2016), 3, str. 122–149

Več kot 100 let star razgledni stolp jeklene konstrukcije nad Bolfenkom na Mariborskem Pohorju, visok skoraj 20 metrov, je v svoji zgodovini preživel štiri države in doživel štiri prenove. Zadnja je bila leta 1990. Zaradi visokih stroškov vzdrževanja je pogosto menjaval lastnike. Čeprav gre za pomemben kulturni spomenik, turistični in telekomunikacijski objekt, njegov pravno lastniški status še ni docela urejen. To velja tako za parcelo kot za sam stolp.

Ključne besede: razgledni stolpi, razgledniki, arhitektura, Pohorje, Bolfenk, Hrastje, obnove, zemljišča, lastništvo, koncesije

1.01 Original Scientific Article
UDC 624.97:908(497.4Pohorje)

Borivoj Breže: The Lookout Tower on Mariborsko Pohorje. Review for History and Ethnography, Maribor 87=52(2016), 3, pp. 122–149

The more than 100 years old and almost 20 metres high steel lookout tower above Bolfenk on Mariborsko Pohorje experienced four states and underwent four renovations. The last renovation took place in 1990. Due to high maintenance costs its owners changed very often. Although the tower is an important cultural monument, a tourist

* Mag. Borivoj Breže, univ. dipl. inž. met. in mater., višji kustos za tehniško dediščino v pokojju, Ulica heroja Staneta 14, 2000 Maribor, Slovenija, borivojbreze1@gmail.com

and telecommunication object, its legal ownership is still not settled. This is true for the plot as well as for the tower.

Key words: Lookout towers, architecture, Pohorje, Bolfenk, Hrastje, renovations, plots, ownership, concession

UVOD

Razgledni stolp (v nadaljnjem besedilu samo *stolp*) je doslej preživel že štiri države (Avstroogrsko, Kraljevino Jugoslavijo, Tretji rajh in socialistično Jugoslavijo). Je eden najstarejših planinsko-pohodniško-turističnih objektov v Sloveniji, lahko pa ga ovrednotimo v svojem času tudi kot pomemben telekomunikacijski objekt in ne nazadnje predstavlja tudi pomnik kulturno-tehniške dediščine.

Doslej še ni bil monografsko obdelan; njegovo zgodovino, predvsem zgodovino njegove postavitve in prehoda v slovensko last, njegova različna poimenovanja, njegove osnovne tehnične podatke in ostalo se je najpogosteje predstavljalo v posameznih odstavkih, redkeje v samostojnih krajših člankih v *Planine ob meji*, *društvenih letopisih Planinskega društva PD Maribor Matica*, v *Planinskem vestniku*, nikjer pa ni celoviteje, pod enim samim naslovom zbranega gradiva, ki bi zajelo vse različice npr. njegovega poimenovanja, podrobnejši opis njegove konstrukcije in opis vseh njegovih obnov. O obnovah sta pisali obe zgoraj omenjeni glasili, zlasti *Planine ob meji*, predvsem v letnih pregledih njunega delovanja, in še to bolj na kratko. V večji meri je o stanju od atmosferskih vplivov močno načetega stolpa, o potrebi po njegovih obnovah in svečanostih o odprtju obnovljenega stolpa pisalo dnevno časopisje, zlasti mariborski *Večer*, o stolpu kot o planinsko-pohodniško-turističnem objektu pa tudi *Delo*.

Pričujoči prispevek zajema veliko večino tega, kar je bilo o stolpu natisnjene v obeh omenjenih slovenskih društvenih glasilih in v obeh dnevnikih.

Slikovni del prispevka obsega gradivo z dveh razstav: prvi pano so predstavili na razstavi tehniške dediščine od 18. do 23. oktobra leta 1999, ki jo je organizirala takratna Zveza društev inženirjev in tehnikov ZDIT Maribor, drugega, znatno večjega, pa 7. 9. 2013 Planinsko društvo Maribor Matica ob stoletnici Mariborske kočice na panoju v šotoru v njeni neposredni bližini.¹

¹ Avtor besedila mag. Borivoj Breže, avtor oblikovanja panoja Aleksander Kelnerič, s. p., Velikoformatni tisk in plastificiranje.

ZGODOVINA STOLPA

Postavitev stolpa

Stolp na Bolfenku ni bil prvi tovrstni stolp na Pohorju. Že 6. 9. 1903² je Podravska podružnica Slovenskega planinskega društva SPD Ruše predala svojemu namenu na Žigartovem vrhu tako imenovani Žigartov stolp, visok kar 37 m, skoraj dvakrat višji kot stolp nad Bolfenkom, vendar zaprte, lesene konstrukcije.³ Potem ko se je ta podrl,⁴ je dala graška podružnica Nemško avstrijsko alpinističnega združenja Deutsch – Österreichisches Alpenverein DÖAV članom ne preveč aktivne⁵ mariborske podružnice/sekcije pobudo za izgradnjo stolpa na Bolfenku. Leta 1908 so ustanovili v okviru mariborske sekcije omenjenega združenja tako imenovani »Turmbauausschuß« – odbor za izgradnjo stolpa.⁶ Ta odbor je najel za gradnjo razglednega stolpa dunajsko tvrdko Griedel.⁷ Razgledni stolp so predali svojemu namenu 20. 6. 1909 člani mariborske podružnice (Sektion Marburg) DÖAV.

Predaja stolpa svojemu namenu nekoliko podrobneje

Predaje se je, kot je poročal *Marburger Zeitung*,⁸ udeležila v nedeljo, 20. junija, številna množica prebivalstva iz Maribora in okolice. Med njimi so bili tudi člani mariborske podružnice DÖAV in podružnic iz drugih delov Avstrije, predstavniki pevskih zborov in telovadnih društev.

Prvi obiskovalci so se pojavili že okrog 7. ure zjutraj, ostali so prihajali do stolpa vse do poznega večera.

² Friderik Degen, Mariborski razglednik. V: *Planine ob meji 1956, Mariborska koča 1946–1956*. Planinsko društvo Maribor, Maribor 1956, str. 21. Odslej: Degen: Mariborski razglednik, 1956 ...

³ V noči med 23. in 24. 11. 1904 naj bi ga porušil vihar, vendar tudi sabotaže zaradi v tej noči presekanih sidrskih vrvi ni mogoče izključiti. Ivan Šumljak, Razgledni stolp na Žigartovem vrhu. Podravska podružnica SPD ob šestdesetletnici: 8. IV. 1901–8. IV. 1961. V: *Planine ob meji*. Ob 20-letnici ljudske vstaje. Društveni letopis 1961, Maribor 1961, str. 16–18. Odslej Šumljak, Razgledni stolp na Žigartovem ...

⁴ Ciril Hočevar, Spomini na prvo dobo planinstva v Dravski dolini. V: *Planine ob meji 1919–1969*, Maribor 1969, str. 39.

⁵ Šumljak, Razgledni stolp na Žigartovem ..., str. 18.

⁶ Ludvik Zorzut, Postanek in razvoj mariborske podružnice. (ob dvajsetletnici). V: *Planinski vestnik. Ob dvajsetletnici Mariborske podružnice SPD*, Slovensko planinsko društvo – Osrednje društvo, Ljubljana, Ljubljana 39, 1939, 10, str. 277. Odslej: Zorzut, Postanek ...

⁷ Prav tam. Sicer pa tudi drugi avtorji, največkrat Degen.

⁸ Eröffnung der Bachern-Warte. V: *Marburger Zeitung* 48, 1909, 74, 20. 6., str. 3–4. Odslej: Eröffnung ...

Ob 12. uri je kot prvi govornik spregovoril predsednik odbora za izgradnjo/postavitev stolpa Duchatsch. Izrekel je vse priznanje pokojnemu projektantu dr. Otmarju Reiserju in njegovima sinovoma, ki sta nadaljevala očetovo delo pri projektiranju stolpa. Osrednji del njegovega govora je bil namenjen vsem tistim, ki so imeli največ zaslug pri gradnji in postavitvi stolpa. Najprej je omenil samostan Sv. Paula iz Lavantinske/Labotske doline, ki je brezplačno in za trajno odstopil parcelo na zemljišču, na katerem so postavili stolp, nato pa je naštel še vse tiste, ki so na kakršen koli način omogočili, da je gradnja stolpa potekala čim hitreje in s čim manj stroški, pa naj je šlo za brezobrestna posojila, popuste pri prevozu gradbenega materiala in gradnji stolpa (npr. Rudolf Kiffmann) ter za brezplačno promocijsko gradivo. Med tistimi, ki so za izdelavo in postavitev prispevali najvišje denarne prispevke, je naštel še danes znane mariborske podjetnike, kot so bili Josef in Rudolf Franz, Anton Götz in Gustav Scherbaum.

Za njim je spregovoril še predsednik mariborske sekcije DÖAV dr. Johann Schmiederer. Najprej se je zahvalil predsedniku odbora Duchatschu in nadinženirju, vitezu von Spinlerju, *tehniški duši projekta*, kot ga je imenoval. Schmiedererjev govor je bil poln zanaša nad lepoto razgleda. Na koncu svojega govora je poudaril trdno zvezo med avstrijskim in nemškim cesarstvom. Z vzklikanjem obema cesarjema: Francu Jožefu I. in Wilhelmu II. je stolp odprl za javnost.

Stolp v domačih rokah

26. 6. 1919 je prevzela mariborska podružnica SPD sekvestrirano premoženje mariborske podružnice DÖAV,⁹ katere »edini vredni objekt v skromni zapuščini«¹⁰ je bil stolp, ki je 24. 9. 1919 definitivno prešel v last mariborske podružnice.¹¹ Zaradi velikih stroškov vzdrževanja ga je kasneje prevzel

⁹ Ljudevit Brence, Začetna doba delovanja mariborske podružnice SPD. V: *Planine ob meji*. Planinsko društvo Maribor 1956: str. 5. Odslej: Brence, Začetna doba ...

¹⁰ Ciril Verstovšek, Po sledovih naše preteklosti, Poročilo o jubilejni seji (Po sejnem zapisniku). V: *Planine ob meji*. X. 1960, 1960, *Društveni letopis 1960*. Planinsko društvo Maribor, Maribor 1960, str. 6.

¹¹ Ivan Šumljak. Kronika planinskega društva Maribor. V: *Planine ob meji*. V jubilejnem letu. 40 let Planinskega društva Maribor. Planinsko društvo Maribor 1959, Maribor 1959, str. 7–8 (kratka zgodovina stolpa, podana v enem odstavku), str. 54. Odslej: Ivan. Šumljak, Kronika ... Tudi Friderik Degen, Prispevki za zgodovino za zgodovino planinskega društva Maribor. V: *Planine ob meji 1957*, Planinsko društvo Maribor, Maribor 1957, str. 5. Odslej: Degen, Prispevki za ...

v svojo last Glavni odbor Slovenskega planinskega društva SPD v Ljubljani¹² vse do 15. 11. 1936, nakar so ga na skupščini SPD¹³ dodelili Tujsko prometni zvezi v Mariboru.¹⁴

Slika 1: Razgledni stolp. Razglednica z žigom Mariborske koče z dne 18. 10. 1934. Zadaaj napis: *Razgledni stolp nad Mariborsko kočo (1146 m)* in: *Založba Podružnica Mariborske koče, SPD Maribor*. Pokrajinski arhiv Maribor PAM, Zbirka fotografij in razglednic.

Po II. svetovni vojni je razgledni stolp dobilo mariborsko planinsko društvo. Iz istih razlogov kot med obema vojnoma ga je Planinsko društvo Maribor Matica po predhodnem dogovoru z mariborsko občino leta 1990 odstopilo v upravljanje Pohorski vzpenjači¹⁵ vse do druge polovice devetdesetih let. Kot vse kaže, so vsi kasnejši koncesionarji, *Smučarski klub Branik*,

¹² Društveno izveštje v letu 1934. V: *Planinski vestnik, Glasilo Slovenskega Planinskega Društva v Ljubljani*, Ljubljana 35, 1935, 8–9, str. 280. Odslej: Društveno izveštje ...

¹³ Mariborski razglednik. V: *Glasilo planinskega društva Maribor matica* 4, Maribor 1999, 3, št. 4, str. 25. Odslej: Degen, Mariborski razglednik, 1999 ...

¹⁴ Ls (Lojze Smasek): Razglednik nad Pohorjem obnovljen. V: *Večer* 8, 1952, 233, 2. 10., str. 4. Tudi: Friderik Degen: Čigav je Mariborski razglednik na Pohorju? V: *Večer* 46, 1990, 26. 3., str. 19. Odslej: Degen, Čigav je ... Tudi: Aleš Mišič: Planinci odstopajo stolp Vzpenjači. Mariborski razgledniki (2). V: *Večer* 46, 1990, 185, 10. 8., str. 19. Odslej: Mišič, Planinci odstopajo ..., str. 9.

¹⁵ Mišič, Planinci odstopajo ..., str. 9. Milan Cilenšek, Znova varen razgled z Mariborskega razglednika. V: *Večer* 46, 1990, 218, 18. 9., str. 17. Odslej: Cilenšek, Znova varen ...

za njim pa *Športni center Pohorje, d. o. o.*, ki je šel v stečaj 16. 10. 2014 in ga je zamenjalo avtobusno prevozno podjetje za mestni promet *Marprom*, upravljali le z žičničarskimi napravami in smučišči, ne pa tudi s stolpom, čeprav bi bil upravljanja še kako potreben.

LOKACIJA

Razgledni stolp stoji na Ciglenicah¹⁶ med Bolfenkom in Glažuto ter razpotjem za Mariborsko kočo.¹⁷ Ime Ciglenice¹⁸ izhaja od tega, ker so verjetno tod svoj čas žgali opeko.¹⁹ Kraj, na katerem stoji stolp, imenujejo tudi Reški vrh²⁰ po potoku Reki in istoimenski vasici ob njegovem vznožju.²¹ Vrh, na katerem stoji stolp, imenujejo tudi Vetrinjski vrh, ker je zemljišče, na katerem stoji tudi stolp, pripadalo Vetrinjskim grofom.²²

Nadmorska višina, na kateri stoji razgledni stolp, znaša po podatkih Geodetske uprave Republike Slovenije GURS 1147,3²³ m, oznaka njene triangulacijske (geodetske trigonometrične) točke na reliefnem zemljevidu (karti)²⁴ pa je 94. V zemljiški knjigi mariborskega Okrajnega sodišča (soba 42) je pod vložno številko 136, katastralna občina Hrastje²⁵ in pod parcelno številko 494/2²⁶ zapisano: *gozd z razglednikom*. Površina parcele, na kateri stoji stolp, zavzema 145,1 a.²⁷ V novejši dokumentaciji se kot katastrska občina navaja

¹⁶ Ljudevit Zorzut: Razglednik. V: *Glasilo PD Matica Maribor*, Maribor 1996, str. 38 in 39. Odslej: Zorzut, Razglednik ... Tudi: Degen, Mariborski razglednik ..., str. 20. Tudi Ciglenca. Pri pisnih virih so *Ciglenice* redkeje v rabi. Na primer: Ls, [Lojze Smasek], Razglednik na Pohorju popravljen. V: *Večer* 8, 1952, 233, 2. 10., str. 4. Odslej: Ls, Razglednik na Pohorju ...

¹⁷ Zorzut, Razglednik ..., str. 39.

¹⁸ Ls, [Lojze Smasek], Razglednik nad Pohorjem popravljen. V: *Večer* 8, 1952, 233, 2. 10., str. 4. Odslej: Ls, Razglednik nad Pohorjem ...

¹⁹ Degen, Mariborski razglednik, 1965 ..., str. 20.

²⁰ Zorzut, Postanek ..., str. 277. Tudi Ciglenca.

²¹ Fran Mišič, Pohorje kot turistično področje. *Lik in mik zelenega Pohorja*. Zbornica za gostinstvo Maribor-okolica Maribor 1953, str. 9.

²² Degen, Mariborski razglednik, 1965 ..., str. 21.

²³ Avtorji v petdesetih letih in še tja do osemdesetih redno navajajo za 1 m nižjo vrednost, torej 1146 m.

²⁴ Izpisano 13. 8. 2013 pri vpogledu na geodetsko karto na Geodetski upravi RS Maribor.

²⁵ Svoj čas občina Limbuš.

²⁶ Okrajno sodišče v Mariboru, Zemljiška knjiga, soba 42, št. vloge 136: list A: Katastrska občina Hrastje, zap. št. 18. Zadnje tri podatke najdemo tudi pod: Degen, Prispevki za ..., str. 4.

²⁷ Odločba, št. 252/ A-55 Hč/Ko, Dn. št. 432/5. V: *Okrajni Ljudski odbor Maribor okolica, Tajništvo za gospodarstvo*, Maribor 1955, 11. 1, str. 7. Tudi: Degen, Čigav je ..., str. 19 in Mišič, Planinci odstopajo ..., str. 9.

675 – Hrastje. Stolp ima v katastru stavb, ki stojijo na določeni parceli,²⁸ številko 505.

IMENA STOLPA

Naziv *razglednik*, čeprav slovnično popolnoma pravilen, uporabljajo le nekateri avtorji v glasilih in v časopisju, medtem ko se v pogovornem jeziku redkeje uporablja. Stolp lahko imenujemo z več imeni. Najprej: Mariborski stolp, stolp na Mariborskem Pohorju ali stolp nad Bolfenkom. Posledično tudi stolp na Ciglenicah, stolp na Reškem vrhu, Vetrinjski stolp²⁹ in celo stolp pri Mariborski koči.³⁰

RAZGLED

Vzpetina, na kateri stoji stolp, omogoča razgled na vse štiri strani daleč naokoli. Z razgledne ploščadi stolpa je možno videti razen najbližjega Maribora z Dravsko dolino in Kozjakom (Urban, Žavcarjev vrh, Duh na Ostrem vrhu)³¹ na levem bregu Drave še Areh, Žigartov vrh, Črni vrh, Veliko Kopo in Roglo, proti jugovzhodu pa še Slovenske gorice, Dravsko, Ptujsko³² in Mursko polje, Donačko goro ter Boč. Pozimi seže pogled po panonski nižini celo do Blatnega jezera.³³ Ob izredno dobri vidljivosti je mogoče videti še Golico, Hochschwab,³⁴ Svinško planino, Peco, Savinjske planine, Uršljo goro, Obir,³⁵ Dobrač pri Beljaku, Visoke in Nizke Ture, tudi Ivanjščico, Sljeme pri Zagrebu in celo Gorjance na Dolenjskem.³⁶ Posebno lep je pogled na Slovenske gorice

²⁸ Potrdilo o parceli, katastrska občina 675 – Hrastje, Parcela 494/2, Ministrstvo za okolje in prostor, Geodetska uprava Republike Slovenije, OGU Maribor, št. potrdila 357-01/2015-60252, Maribor 2015, 13. 4., str. 1/1.

²⁹ Brence, Začetna doba delovanja ..., str. 5.

³⁰ Friderik Degen, Deset let Planinskega društva Maribor v Novi Jugoslaviji V: *Planine ob meji 1955*, Planinsko društvo Maribor, str. 4.

³¹ V. V., [Vasja Venturini], Razgledi s pohorskega stolpa. V: *Delo*, 23, 1981, 190, 19. 8., str. 7.

³² V. V., [Vasja Venturini], Lep pogled z razglednega stolpa na Pohorju. V: *Delo*, 24, 1982, 20. 8., str. 6.

³³ Mirko. Šoštarič, Izletniški okoliš Maribora. V: *Planine ob meji 1964. Društveni letopis 1964*, Planinsko društvo Maribor-matica, str. 10. Odslej: Šoštarič, Izletniški ...

³⁴ Degen, Mariborski razglednik, 1965 ..., str. 21.

³⁵ Ivan Šumljak, Pohorska pota. V: *Planine ob meji 1955*. Planinsko društvo Maribor, str. 35. Odslej: Šumljak, Pohorska pota ...

³⁶ B. P., [Božo Podkrajšek], Pozabljen jubilej – 65 let mariborskega razglednega stolpa na Pohorju. V: *Večer* 30, 1974, 289, 14. 12., str. 6.

pred sončnim zahodom, ko zadnji žarki osvetlijo zidove zidanic in cerkva.³⁷ Najlepši je razgled po dežju, ko je zrak umit.³⁸

KONSTRUKCIJA

V tistem času je stolp veljal ne le za enega prvih v avstroogrski monarhiji, ampak tudi v Srednji Evropi. Ni pa prvi razgledni stolp kovinske konstrukcije v Evropi.³⁹

Stolp, ki po svoji konstrukciji spominja na vrtni stolp za nafto, je 20, natančneje 19½ m⁴⁰ oz. 19,2 m⁴¹ visoka paličasta konstrukcija v obliki prisekane piramide⁴² s kvadratno osnovno ploskvijo 9 × 9 m ob vznožju in 6 × 6 m na vrhu.⁴³ Na višini 10 m od tal je vgrajen podest,⁴⁴ razgledna ploščad je na vrhu stolpa. Kota njegove razgledne ploščadi⁴⁵ znaša 1166,8 m. Do razgledne ploščadi je mogoče priti po 120 stopnicah,⁴⁶ ki se v obliki levosučne vijačnice – stopnice spiralno vijejo navzgor z leve na desno,⁴⁷ pri čemer sovпада os spirale stopnic z vertikalno osjo stolpa. Kot osnovni gradbeni element za

³⁷ Šoštarčič, *Izletniški ...*, str. 10.

³⁸ Šumljak, *Pohorska pota ...*, str. 39.

³⁹ Degen, *Mariborski razglednik*, 1999 ..., str. 25. Kovinski stolp pri Gradcu, posvečen kronskemu princu Rudolfu so postavili že leta 1879. Graz-Kronprinz- Rudolf-Warte-Tag des Denkmals: <http://www.tagdesdenkmals.at/steiermark/graz-kronprinz-rudolf-warte/>.

⁴⁰ *Eröffnung ...*, str. 3.

⁴¹ Martin Jurše, *Računska analiza razglednega stolpa Bolfenk na Pohorju*. Univerza v Mariboru. Gradbena fakulteta. Maribor 2003, str. 1. Odslej: Jurše, *Računska analiza ...* Nižja višina v diplomski nalogi pomeni omejitev na višino paličaste konstrukcije brez podpor, na katerih stoji celotna konstrukcija stolpa.

⁴² Opis konstrukcije stolpa z gradbeniškega vidika je podrobneje podan, predvsem pa grafično prikazan tudi v diplomski nalogi Jurše, *Računska analiza ...* pod 1.2 Predpostavke in omejitve, str. 1 in pod: 6. Računska analiza z dimenzioniranjem stolpa nad Bolfenkom, str. 50.

⁴³ Tehniška dediščina, Popisni list, Zavod za varstvo naravne in kulturne dediščine, Zveza društev inženirjev in tehnikov, Maribor 1998, št. 122001, 1. 12., str. 1. Odslej: Popisni list ZDIT ...

⁴⁴ Večja ploskev med stopnicami ali na koncu stopnic; stopniščni počivalnik, stopniščni presledek: Slovar slovenskega knjižnega jezika, osma knjiga, knj. 8: Paleo-poseljevati, Ljubljana, DZS, 2008, str. 1849.

⁴⁵ Vsota nadmorske višine vzpetine (1147,3 m), na kateri stoji stolp, in njegove višine (19,5 m). Povzeto po diplomski nalogi Jurše, *Računska analiza*, str. 1, pri kateri pa sta nadmorska višina (1146 m) in višina stolpa (19,2 m) nižji od dejanskih.

⁴⁶ Šumljak, *Pohorska pota ...*, str. 35.

⁴⁷ Ludvik Zorzut, *Pohorski razglednik*. V: *Planinski vestnik, Glasilo Slovenskega planinskega društva*. Slovensko planinsko društvo//Osrednji odbor, Ljubljana 34, 1934, 12, str. 365. Odslej: Zorzut, *Pohorski razglednik*, 1934 ...

nosilno konstrukcijo razglednega stolpa služijo enakokraki jekleni kotniki.⁴⁸ Vsak od osnovnih štirih nosilnih stebrov je sestavljen iz 4 med seboj kovičenih L jeklenih kotnikov velikosti $60 \times 60 \times 8$ mm.⁴⁹ Kotniki se ne dotikajo med seboj, ampak jih ločuje med seboj 7 mm široka reža. Diagonalne povezave med nosilnimi jeklenimi kotniki L tvorijo do podesta tj. do zgornje polovice stolpa ena proti drugi obrnjene dvojice jeklenih kotnikov velikosti $70 \times 70 \times 9$ mm.⁵⁰ Od betonske ploščadi, ki služi kot temelj razglednega stolpa, sega skoraj do prve razgledne ploščadi v sam stolp vgrajena lopa iz valovite pločevine,⁵¹ v kateri so bile nameščene telekomunikacijske naprave kot npr. RTV oddajnik in repetitor.⁵² Na zunanje ogrodje konstrukcije se opirajo nosilci za radijske antene, ki so jih pritrdili nanj najverjetneje že v šestdesetih letih.

Načrtov stolpa, na osnovi katerih bi lahko izvedli obnove oziroma, ki bi kazali stanje po njih, ni bilo mogoče dobiti niti pri popisu tehniške dediščine TD leta 1998 pri Pohorski vzpenjači⁵³ niti v PAM kdaj kasneje. Originalne načrte stolpa naj bi domnevno uničili Nemci kot slovensko arhivsko gradivo, pri čemer niso bili dovolj pazljivi, da bi izvzeli načrte stolpa.

STOLP KOT TURISTIČNI OBJEKT

O stolpu kot turističnem objektu, tj. o njegovem obisku, je bilo malo zapisanega. Še največ natisnjenega o njem je najti v letnem glasilu *Planine ob meji*, ki je včasih tudi vzneseno navajalo njegovo zgodovino,⁵⁴ ali pa ugotovitve, da osrednje mariborsko planinsko društvo nima dovolj finančnih sredstev za njegovo nujno potrebno vzdrževanje. Zelo kratka, če že ne skopa pa so poročila o obnovi stolpa, podana v letnih poročilih o delu društva za leto (1952, 1969 in 1990), v katerem je bil stolp obnovljen.⁵⁵

⁴⁸ Krautov strojniški priročnik, 13. slovenska izdaja, predelana, Ljubljana 2001, *Littera picta*, str. 489–490. Odslej Krautov strojniški ...

⁴⁹ *Krautov strojniški ...*, str. 490. Avtor je 7. 9. 2013 z merilnim trakom izmeril velikost $62 \times 62 \times 9$ mm.

⁵⁰ *Krautov strojniški ...*, str. 490. Avtor je 7. 9. 2013 z merilnim trakom izmeril velikost $72 \times 72 \times 9$ mm.

⁵¹ Glej sl. 3!

⁵² Naprava, sestavljena iz enega ali več sprejemnikov in oddajnikov, ki nam služijo za posredovanje enega ali več radijskih kanalov. Navadno so postavljeni na odprtem ali višje ležečih točkah – gorah. Namen repetitorja je pokriti večji predel z določenim radijskim kanalom. V: GRS Slovenije – Društvo GRS Tržič, www.grs-trzic.si/images/stories/.../tehnika/radijske_komunikacije_grs.pdf. Repetitor, str. 20, 31. 10. 2016.

⁵³ Popisni list ZDIT ..., str. 3!

⁵⁴ Glej pod *Zgodovina!*

⁵⁵ Glej pod *Obnove!*

V *Večeru* je najti kar nekaj člankov z opozarjanjem, če že ne z zgražanjem nad stanjem propadajočega stolpa, ne manjkajo pa tudi pohvale ob eni od njegovih obnov z opozarjanjem, da se kaj takega ne sme več ponoviti, in z izražanjem upanja, da bo v prihodnje vendarle bolje, kar zlasti velja za leto njegove zadnje obnove (1990). Oba časopisa, tako *Večer* kot *Delo*, večkrat navajata lepoto razgleda s stolpa, bodisi v članku, ki se nanaša samo nanj (*Večer*), ali v članku, v katerem so predstavljeni vsi večji slovenski razgledniki (*Delo*).⁵⁶

Slika 2: Planinci, turisti, izletniki ... Glede na rokopis zadaj, posneto domnevno leta 1930. Pokrajinski arhiv Maribor, Zbirka fotografij in razglednic.

Mariborčani, ki pogosto hodijo po mariborskem Pohorju, vedo povedati, da je bilo največ obiskovalcev stolpa v prvih petnajstih letih po koncu 2. svetovne vojne, ko so zrasli iz tal pohorski počitniški domovi z vsejugoslovanskim

⁵⁶ Glej pod *Razgled!*

značajem⁵⁷ kot npr. Železničarski dom, in ko si nižji srednji sloj, zaposlen v mariborski industriji, še ni začel graditi počitniških hišic.

V današnjem času, ko je mobilnost množic največja, je obiskanost stolpa znatno manjša, deloma zaradi njegove zarjavelosti in posledično zaradi strahu pred njegovo možno dotrajanostjo, predvsem pa zato, ker imajo obiskovalci pohorskih jas in gozdov svoj izdelan program, določen z merjenjem časa, npr. gorski kolesarji (*bikerji*) in tekači (*joggerji*), verjetno pa ni nič veliko drugače tudi s pohodniki z nordijskimi palicami.

STOLP KOT TELEKOMUNIKACIJSKI CENTER

Na stolp so pritrjene telekomunikacijske antene. Preko njih sprejemajo in oddajajo uporabniki, kot so Radioklub Maribor, Mestni vodovod, Uprava RS za zaščito in reševanje – Center za obveščanje (112) in Policijska uprava PU Maribor. Leta 1990 so bili njegovi uporabniki: UJV Maribor, Cestno podjetje Maribor, Radioamaterska zveza Slovenije in Dravske elektrarne,⁵⁸ uporabljala naj bi ga tudi Geodetska uprava. S postavitvijo Oddajnega centra OC Maribor⁵⁹ v začetku šestdesetih let je stolp kot telekomunikacijski objekt za RTV signale prenehal delovati. Razen tega so nekateri uporabniki stolpa prešli na mobilno telefonijo, kot npr. Veterinarska bolnica, katere antena naj bi bila mogoče pritrjena na stolp.

Dvonadstropna lopa iz valovite pločevine, umeščena med temelje razglednega stolpa, je ostalina razvoja telekomunikacij v Sloveniji. V njenem zgornjem nadstropju je imela svoj prostor Uprava za notranjo zaščito UNZ, v spodnjega pa so namestili aparature za prvi UKV FM oddajnik v Vzhodni Sloveniji, ki so ga izročili prometu 1. 5. 1957.⁶⁰

⁵⁷ Avtor je kot otrok med letnimi počitnicami leta 1955 je opazoval čokato turistko iz ene južnih jugoslovanskih republik, kako se je pognala po jeklenih traverzah stolpa navzgor, priplezala do podesta, sedla na njegove deske in z nogami, bingljajočimi navzdol, ponosno pogledovala naokoli, češ, kaj da si ona upa.

⁵⁸ Aleš Mišič, Gospodar naj bi bil dober. Mariborski razgledniki (3). V: *Večer* 46, 1990, 186, 11. 8., str. 6.

⁵⁹ Oddajni center Pohorje. – Prvi interaktivni medijski portal – RTV Slovenija: www.rtvsl.si/strani/oddajni-center-pohorje/107. 31. 10. 2016.

⁶⁰ Prvi radiodifuzni UKV FM oddajnik v Vzhodni Sloveniji: www.homemade.net/ra/zgod/fm.html. 31. 10. 2016.

Slika 3: Stolp s telekomunikacijsko opremo. Fotografiral 30. 8. 2013 Ivan Kos – Vanč, član PD Maribor Matica.

Spodnja lopa ni ostala zapuščena, potem ko so odstranili z nje oddajniške elektronske aparature. Med obratovanjem vlečnice Stolp je delavec skozi okence na strani, ki je obrnjena proti trasi sedežnice, opazoval na zgornji postaji vlečnice smučarje med spuščanjem sider, ali pa je odhitel kidat sveže zapadli sneg, ki se je nabral tam. Njegov delovni prostor v lopi je ogrevala pečica, kurjena s plinom iz jeklenke.⁶¹ Poleg njega je bil v spodnji lopi med delovnim tednom dopoldne še en gorski reševalec, popoldne in med koncem tednom pa dva. V tem prostoru so shranjevali tudi reševalne sani AKIA za prevoz ponesrečenih smučarjev v dolino⁶² vsaj še do leta 2000.⁶³ Med letom naj bi tam tudi še v današnjem času shranjevali orodje za kidanje snega.

⁶¹ Po pričevanju Janka Rakuše (1935–), mizarja Vzpenjače, ki je ostal pri njej do prehoda v drugo polovico osemdesetih let.

⁶² Nosila – E učenik – Gorska Reševalna Zveza Slovenije: e-ucbenik.grzs.si/index.php?title=Nosila. 31. 10. 2016.

⁶³ Izjava Lazarja Rataja (1946–), univ. dipl. inž. str., člana Gorske reševalne službe Slovenije GRS.

STOLP KOT KULTURNA DEDIŠČINA

Stolp je bil šele 28. 9. 2015 vpisan⁶⁴ v register nepremične kulturne dediščine z imenom *Hrastje na Pohorju – Razgledni stolp* pod evidenčno številko dediščine (EŠD) 30223.⁶⁵

Celoten opis⁶⁶ je najti na spletu.⁶⁷ Ni pa še določeno, ali gre za spomenik državnega ali lokalnega pomena.

OBNOVE

Po I. svetovni vojni je stolp kar naprej menjaval lastnike. Njegovo vzdrževanje zahteva zaradi neugodnih klimatskih razmer velika sredstva: lesene deli stolpa: stopnice, podest in razgledna ploščad so trohneli, jeklena konstrukcija je rjavela.

Prvo generalno popravilo stolpa je bilo že leta 1935, ko je minilo več kot četrto stoletje od njegove postavitve. Leto dni pred tem je Božidar Gajšek, tajnik mariborske podružnice SPD, v svojem obsežnem poročilu o delovanju za leto 1934 na občnem zboru navedel naslednje: »Zelo važna zadeva na vzhodnem Pohorju pa postaja tudi vprašanje obnove in vzdrževanja razglednega stolpa, ki je last Osrednjega društva v Ljubljani, a ga je doslej popravljala in obnavljala naša podružnica. Stolp je sedaj nujno potreben zopetne temeljite obnove; podružnica sama ne zmore stroškov«. ⁶⁸

Po letu 1945 je začel razgledni stolp vidno propadati. Na pobudo Planinskega društva PD Maribor so ga leta 1952 obnovili. Svečana predaja namenu v celoti obnovljenega razglednega stolpa je potekala 5. 10. 1952 ob 11. uri.⁶⁹ Botra obnove sta bila Tone Bole in Miloš Ledinek.⁷⁰ Pri obnovi stolpa, ki sta

⁶⁴ Pobudo, ki jo je dal avtor članka, je Zavod za varovanje kulturne dediščine Slovenije ZVKDS Območna enota Maribor OE Maribor prenesel ljubljanskemu zavodu.

⁶⁵ Sken uradnega dokumenta z vpisom EŠD za razgledni stolp: Magda.Miklavcic@gov.si, 22. avgust 2016, 12:35.

⁶⁶ Pri uporabi podatkov iz registra mora vsak uporabnik navesti register nepremične kulturne dediščine kot vir podatkov (Zakon o varstvu kulturne dediščine (ZVKD-1), Uradni list RS, št. 16/2008).

⁶⁷ Register kot uradna zbirka podatkov o nepremični kulturni dediščini je dostopen preko spletne strani <http://rkd.situla.org/> in kot interaktivna karta, ki vključuje geolokacijske podatke na: <http://giskd.situla.org/>. Prenos besedila s skena, opomba 65.

⁶⁸ (Božidar Gajšek), Društveno izvestje v letu 1934. V: *Planinski vestnik, Glasilo Slovenskega Planinskega Društva v Ljubljani*, Ljubljana 35, 1935, 8–9, str. 280.

⁶⁹ Ls, Razglednik na Pohorju ..., str. 4.

⁷⁰ Ls, Razglednik nad Bolfenkom ..., str. 6. Tudi: Degen, Čigav je ..., str. 19. Glej Stolp, nacionalna zavest in dnevna politika, opombe 102, 103 in 105!

jo vodila »planinska inženirja« Jelenc in Svetlinčič, so sodelovali tudi učenci Železniške industrijske šole ŽIŠ, ki so s svojim prostovoljnim delom odstranjevali dotrajano hrastovo stopnišče.⁷¹ Stolp so v celoti obnovili: dvakrat⁷² so ga prepleskali s posebno svetlozeleno barvo, t. im. *klorkavčukom*, in zamenjali celotno stopnišče iz hrastovih desk.⁷³ Na razgledni stolp so pritrdili novo napisno tablo, na njegov vrh pa so postavili železni drog z *vetrnico* tj. pločevinasto zastavico z državno trobojnico kot kazalnikom smeri pihanja vetra.⁷⁴ Obnovitvena dela so izvajali pod nadzorstvom planinskega društva.⁷⁵ Njegovi člani so se čutili moralno odgovorne, da skrbijo za njegovo obnovo, da bi preprečili nesreče zaradi dotrajalosti stolpa.⁷⁶ Mariborsko planinsko društvo ni moglo financirati obnove. Finančna sredstva zanj so prispevali Ministrstvo za finance LRS (500.000 din), Svet za blagovni promet LRS (226.316 din), OLO Maribor-okolica (100.000 din), MLO Maribor (50.000 din), Glavna potrošniška zadruga Maribor (100.000 din), LIP Maribor (40.000 din), KLO Ribnica na Pohorju (25.000 din), Obrtno nabavno-prodajna zadruga Maribor (30.000 din), Planinska zveza (600.000 din) itd.⁷⁷

Vzdrževanje stolpa je povzročalo društvu stalne težave. Objekt naj bi služil vsej javnosti, njegovo vzdrževanje pa je pomenilo za društveno blagajno popolno pasivno postavko.⁷⁸

Leta 1969 so razgledni stolp v celoti obnovili že tretjič. Stopnice iz hrastovega lesa naj bi zamenjali z novimi iz rebraste pločevine,⁷⁹ stolp je bil v celoti prepleskan. Investicijski stroški za opravljeno delo so znašali 37.000 din,⁸⁰

⁷¹ Ls, *Razglednik na Pohorju ...*, str. 4.

⁷² Degen, *Mariborski razglednik*, 1956, str. 21.

⁷³ Ls, *Razglednik na Pohorju ...*, str. 4.

⁷⁴ Prav tam.

⁷⁵ Šumljak, *Kronika planinskega ...*, str. 54.

⁷⁶ Božidar Gajšek, *Društveno delovanje v letu 1952 z gospodarske plati*. V: *Planine ob meji*, Planinsko društvo Maribor, Maribor 1952, str. 6.

⁷⁷ Šumljak, *Kronika planinskega ...*, str. 54.

⁷⁸ Ciril Verstovšek, *Ob 50-letnici PD Maribor matica 1919–1969*. V: *Planine ob meji 1970–1971, Društveni letopis 1970–1971*. Planinsko društvo Maribor matica, Maribor 1971, str. 45.

⁷⁹ Anica Kolar, *Kronika PD Maribor Matica 1969–1972*. V: *Planine ob meji 1972–1973, Ob jubileju slovenskega planinskega društva 1893–1973*. Društveni letopis 1972–1973. Planinsko društvo Maribor, Maribor 1973, str. 12. Izjavo demantira fotografija slika 4 in primerjava med sliko 4 ter fotografijo v članku: Jasmina Cehnar, *Razglednega stolpa nihče noče*. V: *Večer* 71, 2015, 182, 7. 8.; str. 17. Odslej: Cehnar, *Razglednega ...*, str. 17. Glej opombo 88!

⁸⁰ Prav tam.

od tega je Sklad za negospodarske investicije pri skupščini občine Maribor prispeval 2.000 din.⁸¹

Naslednjo obnovo razglednega stolpa, že tretjo po letu 1952, so izvedli leta 1990. Stolp je bil že v takšnem stanju, da je bil za Maribor prava sramota.⁸² Varnost tistih, ki bi se nameravali povzpeti na stolp, je bila že tako ogrožena, da je bilo treba postaviti opozorilno tablo.⁸³

Slika 4: Razpadajoči podest na stolpu. Foto:⁸⁴ Igor Napast, 23. 8. 1988.

Po skupnem predhodnem dogovoru⁸⁵ Planinskega društva Maribor Matiča in TGP Pohorje, Pohorska vzpenjača (v nadaljnjem besedilu: *Vzpenjača*)

⁸¹ Pregled uporabe sredstev Sklada za negospodarske investicije v letu 1969. V: *Večer* 26, 1970, 55, 7. 3., str. 7.

⁸² Slavica Tovšak, Razglednik na Pohorju – mariborska sramota! V: *Večer* 45, 1989, 60, 14. 3., str. 15. Odslej: Tovšak, Razglednik na Pohorju ...

⁸³ Prav tam.

⁸⁴ Prav tam. Ista fotografija tudi v članku: Aleš Mišič, Hirajoči stolp vrh Pohorja. Mariborski razgledniki (1). V: *Večer* 46, 1990, 183, 8. 8., str. 7. Odslej: Mišič, Hirajoči ..., str. 7.

⁸⁵ Že dve leti pred tem naj bi na pogovoru v Meddruštvenem odboru planinskih društev za Podravje sklenili, da bo obnova stekla preko mariborskega komiteja za družbene dejavnosti. Mišič, Hirajoči ..., str. 7.

z mariborsko občino je društvo leta 1990 zaupalo generalno obnovo⁸⁶ Vzpenjači. Med mariborsko občino in Pohorsko vzpenjačo so v ta namen spisali pogodbo.⁸⁷ Sodelavci Pohorske vzpenjače so razgledni stolp temeljito obnovili, tj. v celoti so prebarvali njegovo kovinsko konstrukcijo, varili stopnice⁸⁸ in zamenjali lesene dele na podestu ter ograjo. Načrte za ponovno obnovo stolpa je narisal upokojeni gradbeni strokovnjak Jože Požauko⁸⁹ (1908–1995).⁹⁰ Denar za obnovo je zagotovila Skupščina občine Maribor iz proračuna za komunalno dejavnost. Obnovitvena dela so se končala 8. 9. 1990.⁹¹ Obnova naj bi stala blizu 170.000 dinarjev.⁹²

Stolp so, odkar so ga zgradili, generalno obnovili že štirikrat: leta 1935, 1952, 1969 in 1990. Presledek med dvema zaporednima generalnima obnavama znaša v povprečju nekaj več kot 18 let. Od zadnje obnove leta 1990 je minilo že več kot 25 let. Za naslednjo obnovo, s katero se ne bi smelo več odlašati v nedogled, bi bilo treba opraviti neporušne preiskave kovinskih konstrukcij, kot npr. preiskave z ultrazvokom in/ali z γ defektoskopijo, nato s peskanjem odstraniti rjo in ga zaščititi z industrijskimi postopki protikorozijske zaščite,⁹³ da se ne bi zgodilo to, kar se je zgodilo 19. 7. 2009 z osmim stebrom Pohorske vzpenjače.⁹⁴ Po obnovi pa bi bilo treba v skladu z obstoječo zakonodajo izvajati redno vzdrževanje⁹⁵ stolpa. Iz varnostnih razlogov se ne bi smelo čakati na dokončno ureditev njegovega pravnega statusa (lastništvo nad zemljiško parcelo, na kateri stoji stolp), ampak bi bilo treba ukrepati v

⁸⁶ Aleš Mišič, Planinci odstopajo stolp Vzpenjači. Mariborski razgledniki (2). V: *Večer* 46, 1990, 185, 10. 8., str. 9.

⁸⁷ PAM, fond: Planinsko društvo Maribor Matica, AŠ 4, 14. 8. 1990, 2 str.

⁸⁸ Aleš Mišič, Gospodar naj bi bil dober. Mariborski razgledniki (3). V: *Večer* 46, 1990, 186, 11. 08., str. 6. Odslej: Gospodar naj bi ... To lahko pomeni le, da so zamenjali dotrajale hrastove stopnice z jeklenimi. V prid slednjemu bi lahko bila slika 4, posneta leta 1988, iz katere je mogoče ugotoviti, da so bile lesene stopnice na stolpu pritrjene na nosilno spiralno konstrukcijo s sponskimi vijaki še dve leti pred obnovo.

⁸⁹ Milan Cilenšek, Znova varen razgled z mariborskega razglednika. V: *Večer* 46, 1990, 218, 18. 9., str. 17. Odslej Cilenšek, Znova varen ..., str. 17.

⁹⁰ Letnica rojstva in letnica smrti. V: Trije ribniki – Wikipedija, prosta enciklopedija: <https://sl.wikipedia.org/wiki/>. 31. 10. 2016.

⁹¹ Cilenšek, Znova varen ..., str. 17.

⁹² Mišič, Gospodar naj bi ..., str. 6.

⁹³ Avtor je po svoji strokovni izobrazbi metalurg.

⁹⁴ D. J. [Darinko Jacks Kores], Huda nesreča Pohorske vzpenjače k sreči brez žrtev. V: *Večer* 65, 2009, 165, str. 2.

⁹⁵ Zakon o graditvi objektov (ZGO-1), (neuradno prečiščeno besedilo) z uvodnimi pojasnili in stvarnim kazalom Sabine Jereb. Uradni list Republike Slovenije, Ljubljana 2015, Prvi del, Splošne določbe, 2. člen, 10. 1., str. 66. Prejšnji zakon je ostro ločil med *rednim* in *investicijskim* vzdrževanjem, novi ju združuje pod *redno* vzdrževanje.

duhu *dobrega gospodarja*,⁹⁶ kar je pravno eksakten pojem. Čeprav ne gre za tako neugodne dinamične obremenitve kot pri osmem stolpu Pohorske vzpenjače, lahko vendarle pride slej ko prej do katastrofalnega loma že zaradi napredovanja korozije.

Slika 5: Korozija na jeklenem kotniku. Posnel avtor 7. 9. 2013 na dan odprtja razstave ob 100. obletnici Mariborske koče.

STOLP, NACIONALNA ZAVEST IN DNEVNA POLITIKA

Članek v *Marburger Zeitung* ne more prikriti dejstva, da je bila predaja stolpa svojemu namenu manifestacija velikonemštva. Če je že moral predsednik mariborske podružnice društva DÖAV iz razumljivih razlogov omeniti vez med obema cesarstvoma, je avtor članka v *Marburger Zeitung* na koncu svojega sestavka pokazal velikonemško nastrojen način razmišljanja in čustvovanja: občudovanje lepote narave naj bi bilo zlasti pri Germanih globoko zakoreninjeno. In: ponosni stolp naj bo *pokončno stoječe poroštvo nemškega čustvovanja in nemške odločnosti*.

Slovenski avtorji v svojih glasilih po koncu prve svetovne vojne, med obema svetovnima vojnoma, zlasti pa po drugi, omenjajo v glasilu *Planine ob meji* nekoliko drugače oblikovan stavek, ki ga *Marburger Zeitung* sicer ne

⁹⁶ Tudi *dober gospodarstvenik*. Obligacijski zakonik (OZ-UPB1) s stvarnim kazalom Janeza Topliška. Ljubljana 2014, Uradni list Republike Slovenije, I. poglavje: Temeljna načela, Skrbnost, 6. člen, (1), str. 19.

navaja, dejansko pa gre za enako pojmovanje, izraženo z drugimi besedami: »*Bachernwarte an der Grenze Deutscher Art und Sitte*« – »Pohorski stolp na meji nemških navad in običajev.⁹⁷

Nemško vznesenost, ki se ni porodila le iz lepote razgleda, ki jo nudi stolp, je zamenjala slovenska. Tudi pri njej ni šlo samo za očaranost nad lepoto razgleda s stolpa: »Ostrmimo: 'Slovenski svet, ti si krasan!'«,⁹⁸ ampak tudi za dvig narodove samozavesti:

»Prihaja narod, ponosen, samozavestno stopaje po stopnicah navzgor, kvišku strmeč v pohorsko občestvo. Razglednik ... upira svoj ostri pogled naprej, ko je izvidnik, svetilnik, varuh svoje zemlje in rodu.«⁹⁹

Svojevrstno zanimivost predstavlja fotografija¹⁰⁰ v *Planinskem vestniku*, ki bi jo površen bralec morda prezrl: z vrha stolpa se vije žalna zastava, pritrjena nanj po atentatu na kralja Aleksandra I. Karađorđevića v Marseillu dne 9. 10. 1934. Temu primerno besedilo je najti na naslednji strani.¹⁰¹

Miloš Ledinek (1905–1964)¹⁰² in Tone Bole (1916–1990)¹⁰³ sta bila botra ob odprtju prenovljenega stolpa 5. 10. 1952. Prvi je bil tedaj predsednik Mestnega ljudskega odbora MLO Maribor,¹⁰⁴ drugi pa pomočnik ministra za lahko industrijo FLRJ.¹⁰⁵

TRENUSTNO STANJE LASTNIŠTVA PARCELE IN STOLPA

Pri tem je treba ločiti dvoje: lastništvo nad parcelo št. 494/2, k. o. Hrastje, velikosti 1, 541 a na kateri stoji stolp, in lastništvo nad samim stolpom.

⁹⁷ Degen, Čigav je ..., str. 19. Ali: Degen, – predgovor brez ..., str. 3. Tudi: Ludvik Zorzut, Kje so tiste stezice. (Reminiscence iz Maribora, s Pohorja in Kozjaka). V: *Planine ob meji 1972–1973. Ob jubileju slovenskega planinstva 1893–1973*. Društveni letopis 1972–1973. Planinsko društvo Maribor matica, Maribor 1973, str. 59 (Razgledni stolp). Odslej: Zorzut, Kje so tiste ..., str. 59. Tudi: Zorzut: Razglednik 1996 ..., str. 38.

⁹⁸ Zorzut, Pohorski razglednik 1934 ..., str. 365.

⁹⁹ Zorzut, Kje so tiste ..., str. 59. Tudi: Zorzut, Razglednik ..., 1996, str. 38.

¹⁰⁰ Zorzut: Pohorski razglednik 1934 ..., str. 365.

¹⁰¹ Zorzut: Pohorski razglednik 1934 ..., str. 366.

¹⁰² Miloš Ledinek – Wikipedija prosta enciklopedija: https://sl.wikipedia.org/wiki/Miloš_Ledinek. 30. 10. 2016.

¹⁰³ Šaleški biografski leksikon/Anton Bole: www.saleskibiografskileksikon.si/index.php?action=view&tag=904. 30. 10. 2016.

¹⁰⁴ Glej op. 102!

¹⁰⁵ Anton Bole – Wikipedia, prosta enciklopedija: https://sl.wikipedia.org/wiki/Anton_Bole. 30. 10. 2016.

Lastništvo parcele

Uradno je parcela, na kateri stoji stolp, v zapuščinskem pravnem postopku.¹⁰⁶

Zemljišče je do 63403/67125-tin¹⁰⁷ ali skoraj 95 % v lasti Republike Slovenije, ostalo je v lasti fizičnih oseb.¹⁰⁸ V last RS je zemljišče prešlo na podlagi Zakona o skladu kmetijskih zemljišč in gozdov Republike Slovenije SKZG RS, in sicer *ex lege*,¹⁰⁹ in so trenutno v upravljanju SKZG RS in jih le-ta vodi v svojem registru osnovnih sredstev.¹¹⁰ Mestna občina Maribor MOM je sicer vložila 18. 4. 2016 sklep o vknjižbi lastninske pravice tudi na nepremičnino, parcela št. 494/2 k. o. 675 – Hrastje,¹¹¹ ki pa jo nasprotna stran, tj. Republika Slovenija, vztrajno izpodbija z ugovori, iz katerih je razumeti, da sklicevanje »na določbo drugega stavka prvega odstavka 64. člena Zakona o športu (Ur. l. RS, st. 22/98), ki določa, da tudi bivša družbena zemljišča, na katerih so športne javne površine in so prešla po Zakonu o skladu kmetijskih zemljišč in gozdov Republike Slovenije v državno last, postanejo s sprejemom tega zakona last lokalne skupnosti«,¹¹² ne zadošča, in da je treba oblikovati »sporazum ali pogodbo, na podlagi katere bi MOM in RS uredili sporna razmerja«, saj da je »nesprejemljivo, da bi si lokalne skupnosti lahko na tako poenostavljen način, to je z izdajo enostranskega akta, pripisovale lastninsko pravico na zemljiščih v lasti RS v svojo korist«. ¹¹³

Ob tem velja upoštevati preudarek, da stolp na Mariborskem Pohorju ne more biti v nobenem primeru športni, temveč je lahko le turistični objekt.

V zvezi z lastništvom parcele, na kateri stoji stolp, se pojavlja v glasilih *Planine ob meji*¹¹⁴ in v časopisju (*Večer*) inčica, po kateri naj bi škofu dr. Maksimiljanu Držičniku,¹¹⁵ članu mariborskega planinskega društva, uspelo

¹⁰⁶ Vrhovno sodišče republike Slovenije. Informacijski sistem e zemljiška knjiga eZK. Redni izpis iz zemljiške knjige, čas izdelave zapisa: 27. 9. 2016–10:22:40, 2 str., str. 1. Odslej: eZK 2016 ...

¹⁰⁷ eZK 2016, str. 1 od 2.

¹⁰⁸ Člani rodbine Reiser. Glej: Hermann Reiser: –, Eröffnung ..., str. 3!

¹⁰⁹ Izven zakona.

¹¹⁰ Ugovor zoper sklep Okrajnega sodišča v Šentjurju dn., št. 252/2016, 28/4.2016.

¹¹¹ Okrajno sodišče v Šentjurju, kamor je MOM vložila vknjižbo lastninske pravice za omejeno nepremičnino.

¹¹² Odgovor na ugovor zoper Sklep Okrajnega sodišča v Šentjurju Dn., št. 34252/2016 z dne 18. 4. 2016, str. 1.

¹¹³ Pritožba zoper sklep Okrajnega sodišča v Šentjurju, št. Sdn. 567/2016 (Dn 34252/2016) z dne 25. 8. 2016, str. 2.

¹¹⁴ Degen, Čigav je ..., str. 19, Degen, Mariborski razglednik, 1999 ..., str. 25. Mišič, Planinci odstopajo ..., str. 9. Zorcut, Postanek ..., str. 277.

¹¹⁵ Po pričevanju Friderika Degna, staroste PD Maribor Matica avtorju članka sta bila leta 1952 člana omenjenega društva tudi poveljnik mariborskega garnizona Ščekič in pravoslavni duhovnik Trbojevič.

doseči pri predstavniku benediktincev iz Admonta,¹¹⁶ ki je živel sicer na Reki, da so redovniki parcelo, na kateri stoji stolp, z darilno pogodbo stolp veliko-dušno podarili društvu. Predstavnik benediktincev z Reke je na Držečnikovo prošnjo prišel v Maribor prav zaradi darilne pogodbe.

Vpisi na mariborskem okrajnem sodišču (soba 42) pa kažejo, da je parcela benediktincev prešla v državno last, tj. v roke mariborske občine. Torej je šlo za nacionalizacijo. Ne na mariborskem okrajnem sodišču¹¹⁷ niti v mariborskem škofovskem arhivu¹¹⁸ ni bilo mogoče najti Držečnikovega dopisa ali (kopije) darilne pogodbe.

Glede na to, da naj bi bila darilna pogodba za parcelo pogoj, da se je leta 1952 sploh začela obnova stolpa, bi moral biti tak prenos vpisan v zemljiško knjigo na mariborskem sodišču, pa ni. Iz vpisne knjige je razvidno, da med začasno odredbo iz leta 1946 parcela pripada benediktincem iz St. Paula, in proglasitvijo, da je parcela postala ljudska last leta 1955, ni nobenega drugega/vmesnega vpisa ali zaznamka.

Po uradnih virih pa je bila parcela, na kateri stoji stolp, nedvomno odvzeta lastnikom z nacionalizacijo, kar dokazuje arhivska dokumentacija¹¹⁹ mariborskega okrajnega sodišča in posledično tudi Informacijski sistem eZK Vrhovnega sodišča Republike Slovenije. V letu 2016 se je število fizičnih oseb bistveno zmanjšalo glede na leto poprej, tako da sta ostali samo še 2 osebi.¹²⁰

Lastništvo stolpa in njegovo koncesijsko upravljanje

Lastnik razglednega stolpa je bila še leta 1990 mariborska mestna občina. Vodila ga je pod inventarno – kontno številko 00201,¹²¹ medtem ko ga je Pohorska vzpenjača vodila pod inventarno št. 82068.¹²²

Kolikor je razumeti dnevno časopisje, je lastnik stolpa mariborska mestna občina,¹²³ koncesionar za njegovo vzdrževanje (upravljavec) pa je postala Pohorska vzpenjača¹²⁴ tam nekje do leta 1995.¹²⁵ Kot koncesijska upravljavca

¹¹⁶ Glej *Netočnosti v besedilih o stolpu!* Dejansko gre za samostan St. Paul v Lavantinski dolini.

¹¹⁷ Avgusta 2013.

¹¹⁸ Septembra 2013.

¹¹⁹ Okrajno sodišče v Mariboru, Zemljiška knjiga, list B, op. 8k7.

¹²⁰ eZK 2016, str. 1 in 2.

¹²¹ Popisni list tehniške dediščine, št. 122001, str. 1!

¹²² Prav tam.

¹²³ Cehnar, *Razglednega ...*, str. 17.

¹²⁴ Glej *Obnove*, op. 86!

¹²⁵ Mišič, *Gospodar ...*, str. 6 in Cilenšek, *Znova varen ...*, str. 17.

vzpenjače, sedežnic, vlečnic in smučišč sta sledila od leta 1995¹²⁶ še Smučarski klub Branik¹²⁷ in Športni center ŠC Pohorje vse do njegovega stečaja 16. 10. 2014. Po stečaju ŠC Pohorje je bil je izbrano v obdobju 2014–2016 kot upravljavec s koncesijo avtobusno prevozno podjetje za mestni promet Marprom. Podjetje je zainteresirano za upravljanje žičničarskih naprav in smučišč za obdobje 15 let,¹²⁸ začeni s sezono 2016/17.

V časopisu *Večer*, v katerem se je v obdobju od propada ŠC Pohorje pa vse do konca oktobra 2016 zvrstilo veliko člankov o koncesijskem upravljanju žičničarskih sistemov in smučišč na mariborskem in areškem Pohorju, vendar stolp pri tem sploh ni bil nikoli omenjen. Od mariborskih mestnih oblasti¹²⁹ ter od Marproma¹³⁰ ni bilo mogoče dobiti odgovora, ali je sploh katero od zgoraj navedenih podjetij in organizacij, ki so sledila Pohorski vzpenjači, prevzelo tudi koncesijsko upravljanje stolpa.

Velja sicer omeniti, da je stečajni upravitelj Drago Dubrovski izjavil, da se je v stolp vlagalo in da bo zato lastniku poslal zahtevek za povračilo,¹³¹ čeprav zunanost stolpa ne kaže, da bi vanj vlagali prav veliko.

NETOČNOSTI V BESEDILIH O STOLPU

V letopisih *Planine ob meji* in v časopisih *Večer* in *Delo* se skoraj brez izjeme ponavljata dve netočnosti. Obe je najti tudi v diplomski nalogi.¹³²

Prva netočnost je datum svečanega odprtja stolpa. Namesto 20. junija 1909 naj bi stolp svečano izročili svojemu namenu mesec dni kasneje,¹³³ tj. 20. julija 1909. Že vpogled na spletni koledar¹³⁴ pokaže, da je bila 20. junija 1909

¹²⁶ Okvirni podatek dr. Alojza Križmana, zasl. prof. v razgovoru z avtorjem o članku: Alojz Križman, Ne razumem. V: *Večer* 70, Maribor 2014, 124, 30. 5., str. 26.

¹²⁷ Marprom edini kupec premoženja ŠC Pohorje na javni dražbi – Prvi interaktivni medijski portal – RTV Slovenija: <http://www.rtvlo.si/lokalne-novice/maribor/marprom-edini-kupec-premozenja-sc-pohorje-na-prvi-drazbi/402686>. 31. 10. 2016.

¹²⁸ Jasmina Cehnar, Pokazali bomo, da se da veliko bolje. V: *Večer* 72, Maribor 2016, 210, 9. 9., str. 19.

¹²⁹ Avtor ni dobil nobenega odgovora, čeprav je podal pisno vlogo z vprašanji na Mestno upravo MOM in se osebno oglasil v Kabinetu župana, službi za delovanje Mestnega sveta in v Uradu za šport MOM, ker je prejel ustno informacijo, da odgovor na njegovo vprašanje ni javnega značaja.

¹³⁰ Avtor tudi po dvakratnem telefoniranju v Marprom ni dobil nobenega odgovora.

¹³¹ Cehnar, Razglednega ..., str. 17.

¹³² Jurše, *Računska analiza* ..., op. 132, str. 142 in op. 135, str. 143.

¹³³ Izjemi, morda celo edini, je najti v člankih: Miha Rubin, Pogled s Pohorja »v neznano«. V: *Delo* 50, 2008, 181, str. 6. 8. 2008. Napačno navedbo datuma je najti tudi v diplomski nalogi Jurše, *Računska analiza* ..., str. 47.

¹³⁴ Digitalni Repozitorij UKM – Mariborencija – Zbirka Marburger Zeitung.

nedelja, 20. julija 1909 pa torek. Kaj malo je verjetno, da bi potekala svečana predaja stolpa svojem namenu v torek.

Druga napaka, prav tako pogosta, kot je navajanje datuma odprtja stolpa, je navajanje lokacije samostana benediktincev v Avstriji. Njihov samostan je v St. Paulu¹³⁵ in ne v Admontu, kot navajajo poleg letopisov Planinskega društva Maribor Matica tudi zgoraj omenjena časopisa in kot je navedno v diplomski nalogi.¹³⁶

Tretji netočni podatek je za skoraj 1 m nižja višina vzpetine, na kateri stoji stolp, tj. 1146 m¹³⁷ namesto 1147,3 m. V tem primeru ne gre za netočnost, nastalo kot pri zapisovanju datuma ali z zamenjavo samostana s tistim, ki je v splošnem bolj znan, ampak za napredek v razvoju geodezije. Za 1m nižjo višino vzpetine, na kateri stoji stolp, je najti tudi v diplomski nalogi.¹³⁸

ZAKLJUČEK

Stolp po svoji zgradbi ni v sramoto Mariboru, nedvomno pa je bil, je, in bo še lep čas zaradi svoje zanemarjenosti sramota Maribora kot mesta. Tako je bilo v obeh Jugoslavijah in tako je tudi v samostojni Republiki Sloveniji. Že zaradi varnosti in širšega ljudskega interesa (turizem), ter upoštevajoč, da gre za objekt, označen kot kulturna dediščina, bo treba preseči birokratske omejitve in stolp kot *dober gospodar* redno vzdrževati.

VIRI IN LITERATURA

Arhivsko gradivo

Ministrstvo za okolje in prostor, Geodetska uprava Republike Slovenije, OGU Maribor, Potrdilo o parceli, Maribor 2015.

Oddelek za finance Skupščine občine Maribor.

Okrajni ljudski odbor Maribor–okolica. Tajništvo za gospodarstvo. Maribor 1955 (Splošno ljudsko premoženje).

Okrajno sodišče v Mariboru, Zemljiška knjiga, soba 42.

¹³⁵ Izjemo za navedbo St. Paul namesto Admont, morda edino, je najti v članku: Ludvik Zorzut, Postanek in razvoj mariborske podružnice. V: *Planinski vestnik. Ob dvajsetletnici Mariborske podružnice S. P. D.*, Slovensko planinsko društvo – Osrednje društvo, Ljubljana, Ljubljana 39, 1939, 10, str. 277.

¹³⁶ Jurše, *Računska analiza ...*, str. 47.

¹³⁷ Glej Lokacija, op. 23!

¹³⁸ Jurše, *Računska analiza ...*, str. 48.

Pokrajinski arhiv Maribor PAM:

- PAM fond Planinsko društvo Matica. AŠ. 4.
- PAM fond Zbirka fotografij in razglednic.

Vrhovno sodišče Republike Slovenije. Informacijski sistem eZK (2016): *Redni izpis iz zemljiške knjige 2016*, Ljubljana 2016.

Zveza društev inženirjev in tehnikov Maribor, Zavod za varstvo naravne in kulturne dediščine, Popisni list št. 122001 z dopolnilno prilogo. Maribor 1998.

Monografije

Krautov strojniški priročnik, 13. slovenska izdaja, predelana, Ljubljana, 2001.

Leopold Vehovar, *Korozija kovin in korozijsko preizkušanje*. Ljubljana, 1991.

Obligacijski zakonik (OZ-UPB1) s stvarnim kazalom Janeza Topliška. Ljubljana, 2014.

Slovar slovenskega knjižnega jezika. Osmi knjiga: Paleo–poseljevati, Ljubljana, 2008.

Uradni list Republike Slovenije.

Zakon o graditvi objektov (ZGO-1), (neuradno prečiščeno besedilo) z uvodnimi pojasnili in stvarnim kazalom Sabine Jereb. *Uradni list Republike Slovenije*. Ljubljana, 2015,

Zborniki, katalogi, bilteni

Fran Mišič, Pohorje kot turistično področje. *Lik in mik zelenega Pohorja*. Maribor, 1953, str. 5–23, str. 9.

Časopisi in revije

Marburger Zeitung

Večer

Delo

Planinski vestnik

Planine ob meji

Ljudevit Brence, Začetna doba delovanja mariborske podružnice SPD. *Planine ob meji*. *Mariborska koča 1946–1956*. Planinsko društvo Maribor, Maribor 1956, str. 4–7; str. 5.

Jasmina Cehnar, Pokazali bomo, da se da veliko bolje. *Večer* 72, Maribor, 2016, 210, 9. 9., str. 19.

Jasmina Cehnar, Razglednega stolpa nihče noče. *Večer* 71, 2015, 182, 7. 8., str. 17.

Milan Cilenšek, Znova varen razgled z mariborskega razglednika. *Večer* 46, 1990, 218, 18. 9., str. 17. (smerne table).

Friderik Degen, Mariborski razglednik. *Planine ob meji*, *Mariborska koča 1946–1956*, Planinsko društvo Maribor, Maribor 1956, str. 20–21, str. 21.

Friderik Degen, Prispevki za zgodovino Planinskega društva Maribor. *Planine ob meji* 1957, Planinsko društvo Maribor, Maribor 1957, str. 3–16, str. 4 (leto 1909), str. 12.

Friderik Degen, Deset let Planinskega društva Maribor v Novi Jugoslaviji. *Planine ob meji* 1955, Planinsko društvo Maribor, str. 3–4, str. 4.

Friderik Degen, Čigav je Mariborski razglednik na Pohorju? *Večer* 46, 1990, 71, 26. 3., str. 19.

Friderik Degen, predgovor brez naslova. *Ob 75-letnici PD Maribor Matica* (zbrala in uredila Anica Horvat, prej Anica Kolar), Planinsko društvo Maribor Matica, Maribor 1994, str. 3.

(Božidar Gajšek), Društveno izvestje v letu 1934. *Planinski vestnik, Glasilo Slovenskega Planinskega Društva v Ljubljani*, Ljubljana 35, 1935, 8–9, str. 257–300; str. 280.

Božidar Gajšek, Društveno delovanje v letu 1952 z gospodarske plati. *Planine ob meji*, Planinsko društvo Maribor, Maribor 1952, str. 5–9; str. 6.

Eröffnung der Bachern-Warte. *Marburger Zeitung* 48, 1909, 74, 22. 6., str. 3–4.

Ciril. Hočevnar, Spomini na prvo dobo planinstva v Dravski dolini. *Planine ob meji* 68–69, Planinsko društvo Maribor Matica 1919–1969. Društveni letopis 1968–69, Planinsko društvo Maribor Matica, Maribor 1969, str. 35–40, str. 39.

Dr. Alojz Križman, zasl. prof., Ne razumem. V *Večer* 70, 2014, 124, 30. 5., str. 26.

Anica Kolar, Kronika PD Maribor Matica 1969–1972. *Planine ob meji* 1972 – 1973, *Ob jubileju slovenskega planinskega društva 1893–1973*. Društveni letopis 1972–1973. Planinsko društvo Maribor, Maribor 1973, str. 8–21. str. 12, str. 59.

D. J. [Darinko Jacks Kores], Huda nesreča Pohorske vzpenjače k sreči brez žrtev. *Večer* 65, 2009, 165, 20. 7., str. 2.

Aleš Mišič, Hirajoči stolp vrh Pohorja. Mariborski razgledniki (1). *Večer* 46, 1990, 183, 8. 8., str. 7.

Aleš Mišič, Planinci odstopajo stolp Vzpenjači. Mariborski razgledniki (2). *Večer* 46, 1990, 185, 10. 8., str. 9.

Aleš Mišič, Gospodar naj bi bil dober. Mariborski razgledniki (3). *Večer* 46, 1990, 186, 11. 8., str. 6.

B. P. (Božo Podkrajšek), Pozabljen jubilej – 65 let mariborskega razglednega stolpa na Pohorju. *Večer* 30, 1974, 289, 14. 12., str. 6.

Pregled uporabe sredstev Sklada za negospodarske investicije v letu 1969. *Večer* 26, 1970, 55, 7. 3., str. 7.

Miha Rubin, Pogled s Pohorja »v neznano«. *Delo* 50, 2008, 181, str. 6. 8. 2008.

Ls, [Lojze Smasek], Razglednik nad Pohorjem obnovljen. *Večer* 8, 1952, 233, 2. 10., str. 4.

Ls, [Lojze Smasek], Razglednik nad Bolfenkom. *Večer* 8, 1952, 237, 7. 10., str. 6.

Mirko Šoštarič, Izletniški okoliš Maribora. *Planine ob meji* 1964. Društveni letopis 1964. Planinsko društvo Maribor-Matica, str. 8–16; str. 10.

Ivan Šumljak, Pohorska pota. *Planine ob meji* 1955. Planinsko društvo Maribor, str. 33–40.

Ivan Šumljak, Kronika planinskega društva Maribor. *Planine ob meji. V jubilejnem letu. 40 let Planinskega društva Maribor*. Planinsko društvo Maribor, Maribor 1959, str. 5–70.

Ivan Šumljak, Razgledni stolp na Žigertovem vrhu. Podravski podružnici SPD ob šestdesetletnici v album 8. IV. 1901–8. IV. 1961. *Planine ob meji, Ob 20-letnici ljudske vstaje. Društveni letopis 1961*. Planinsko društvo Maribor, Maribor 1961, str. 14–19; str. 16.

Slavica Tovšak, Razglednik na Pohorju – mariborska sramota! *Večer* 45, 1989, 60, 14. 3., str. 15.

V. V., [Vasja Venturini], Razgledi s pohorskega stolpa. *Delo* 23, 1981, 190, 19. 8. str. 7.

V. V., [Vasja Venturini], Lep pogled z razglednega stolpa na Pohorju. *Delo* 24, 1982, 20. 8., str. 6.

Ciril Verstovšek, Po sledovih naše preteklosti – Poročilo o jubilejni seji. (Po sejnem zapisniku). *Planine ob meji X. 1960. Društveni letopis 1960*. Planinsko društvo Maribor, Maribor 1960, str. 3–8 (poročilo); str. 5–7 (C. Verstovšek); str. 6.

Ciril Verstovšek, Ob 50-letnici PD Maribor Matica 1919–1969. *Planine ob meji 1970–1971, Društveni letopis 1970–1971*. Planinsko društvo Maribor Matica, Maribor 1971, str. 42–45.

Ludvik Zorzut, Pohorski razglednik. *Planinski vestnik, Glasilo Slovenskega planinskega društva*. Slovensko planinsko društvo/Osrednji odbor, Ljubljana 34, 1934, 12, str. 365–366.

Ludvik Zorzut, Postanek in razvoj mariborske podružnice. *Planinski vestnik. Ob dvajsetletnici Mariborske podružnice SPD*, Slovensko planinsko društvo – Osrednje društvo, Ljubljana, Ljubljana 39, 1939, 10, str. 276–294.

Ludvik Zorzut, Kje so tiste stezice. (Reminiscence iz Maribora, s Pohorja in Kozjaka). *Planine ob meji 1972–1973. Ob jubileju slovenskega planinstva 1893–1973. Društveni letopis 1972–1973*. Planinsko društvo Maribor matica, Maribor 1973, str. 46–59.

Ludvik Zorzut, Razglednik. *Mariborska, naša rojstna hiša Ob 50-letnici Mariborske koče (zbrala in uredila Anica Horvat)*. Planinsko društvo Maribor Matica. Maribor 1996, str. 38–39.

Diplomsko delo

Martin Jurše, *Računska analiza razglednega stolpa Bolfenk na Pohorju*. Univerza v Mariboru. Gradbeno fakulteta. Maribor 2003.

Elektronski viri

Anton Bole – Wikipedija, prosta enciklopedija: https://sl.wikipedia.org/wiki/Anton_Bole. 30. 10. 2016.

Benediktinski priorat Maribor: <http://www.benediktinski-priorat.com/slo/o-nas/zgodovina/>. 31. 10. 2016.

GRS Slovenije – Društvo GRS Tržič: www.grs-trzic.si/images/stories/.../tehnika/radijske_komunikacije_grs.pdf. 31. 10. 2016.

Graz – Kronprinz-Rudolf-Warte – Tag des Denkmals: <http://www.tagdesdenkmals.at/steiermark/graz-kronprinz-rudolf-warte/>, 31. 10. 2016.

Marprom edini kupec premoženja ŠC Pohorje na javni dražbi – Prvi interaktivni medijski portal – RTV Slovenija: <http://www.rtvlo.si/lokalne-novice/maribor/marprom-edini-kupec-premozenja-sc-pohorje-na-prvi-drazbi/402686>, 31. 10. 2016.

Miloš Ledinek – Wikipedija, prosta enciklopedija: https://sl.wikipedia.org/wiki/Milos_Ledinek, 30. 10. 2016.

Nosila – E učenik – Gorska Reševalna Zveza Slovenije: e-ucbenik.grzs.si/index.php?title=Nosila, 31. 10. 2016.

Oddajni center Pohorje – Prvi interaktivni medijski portal – RTV Slovenija: www.rtvlo.si/strani/oddajni-center-pohorje/107, 30. 10. 2016.

Prvi radiodifuzni UKV FM oddajnik v Vzhodni Sloveniji. www.homemade.net/ra/zgod/fm.html, 31. 10. 2016.

Sken uradnega dokumenta z vpisom EŠD za razgledni stolp: Magda.Miklavcic@gov.si, 22. avgust 2016, 12:35.

Šaleški biografski leksikon Anton Bole/: www.saleskibiografskileksikon.si/index.php?action=view&tag=904, 30. 10. 2016.

Trije ribniki – Wikipedija, prosta enciklopedija: <https://sl.wikipedia.org/wiki/>, 31. 10. 2016.

Pričevanja, izjave

Gorazd Berač, Dean Damjanović, Robert Glaser, Srečko Pungartnik, Janko Rakuša, Lazar Rataj

THE LOOKOUT TOWER ON MARIBORSKO POHORJE

Summary

The almost 20 metres high tower was opened to the public on 20th June 1909. The Vienna company Griedel built it on the initiative of the German-Austrian Alpine Society's (DÖAV's) branch in Graz. Though this was not the first lookout tower on Pohorje! On 6th September 1903, the Ruše branch of the Slovene Mountaineering Society set up almost twice as high, but wooden, tower on Žigartov vrh. The lookout tower was in its time one of the first of its kind in the Austria-Hungary monarchy. One can reach its top by climbing 120 stairs.

The tower stands on Ciglence between Bolfenk and Glažuta, and on the crossroads behind Mariborska koča (Maribor mountain hut) at the altitude of 1147,3 meters. The plot of 15,41 are, where the tower is set up, belongs to the cadastral zone (k.o.) 675-Hrastje, the plot number being 494/2.

The view from the tower top reaches not only to Maribor, but also to Drava valley and Kozjak, in the west to the nearby and faraway Pohorje and Carinthia hilltops, followed by Karavanke mountain tops in Slovenia and in Austria, in the north also to hilltops beyond Graz. One can see the hilly landscape in the east, which in Drava and Mura field trans-

forms into Pannonian basin. In the southeast one can see hills of the Croatian Zagorje (Sli-jeme) behind Boč and Donačka gora; in the south the view reaches all the way to Gorjanci.

On 24th September 1919, the tower came into possession of the Maribor branch of the Slovene Mountaineering Society (SPD). Due to high maintenance costs the tower then belonged to the Main board of the Slovene Mountaineering Society (SPD) in Ljubljana and afterwards to the then Tourist Association (Tujsko-prometna zveza) in Maribor. After World War II, the lookout tower belonged to the Mountaineering Society Maribor Matica. Due to the same reasons as between both wars the tower's owners changed once more; in mutual agreement between the Mountaineering Society Maribor Matica and the Maribor municipality, the tower was from 1990 managed by Pohorska vzpenjača. After 1995 the Ski Club Branik, then the Sports Centre Pohorje, and after its bankruptcy on 16th October 2014 the public transport company Marprom, received a ski lifts and ski slopes concession, but most likely not the tower concession. The current manager of the plot, where the lookover tower is situated, is the Farmland and Forrest Foundation of the Republic of Slovenia.

Telecommunication aeriels are attached to the tower. In a tin shed between the foundations of the lookover there was a UKV FM transmitter, which was active from 1st May 1957 on and which was the first transmitter in Eastern Slovenia.

The tower maintenance is due to negative impacts of climate changes very expensive: the wooden stairs and boards of the staircase landing and of the platform are rotting, the steel construction becomes rusty. The tower has already been renovated four times: in 1935, 1952, 1969 and 1990.

DER AUSSICHTSTURM AUF MARIBORER POHORJE/BACHERN

Zusammenfassung

Der fast zwanzig Meter hohe Turm wurde am 20. 6. 1909 eingeweiht. Auf die Initiative der Grazer Außenstelle des Deutschen und Österreichischen Alpenvereins (DÖAV) wurde der Turm von dem Wiener Unternehmen Griedel gebaut. Er ist aber nicht der erste Aussichtsturm auf Pohorje/Bachern! Schon am 6. 9. 1903 errichtete die Ruše/Maria Rast Außenstelle einen hölzernen, fast zweimal so höheren Turm auf Žigartov vrh/Bacher Berg.

Zu seiner Zeit war er einer der ersten Türme in der österreichisch-ungarischen Monarchie. Die Turmspitze erreicht man nach 120 Stufen.

Der Turm steht in Ciglenice/Ziglenzen zwischen Bolfenk/St. Bolfank und Glažuta/Glas-hütte und auf der Wegabiegung hinter Mariborska koča in einer Höhenlage von 1147,3 Meter über den Meeresspiegel. Die Parzelle, auf der der Turm steht, ist 15,41 Ar groß und gehört zur Katastralgemeinde (k.o.) 675-Hrastje/Aichberg, Parzellennummer 494/2.

Von der Turmspitze reicht die Sicht nicht nur bis zum Maribor, sondern auch bis zum Drava/Drau-Tal und Kozjak/Poßruck, westlich bis zu den naheliegenden und auch entfernten Pohorje/Bachern und Kärnten Hügelspitzen. Man sieht auch slowenische und österreichische Karawankegipfel, im Norden auch Berggipfel jenseits von Graz. Östlich sieht man die hügelige Landschaft der Slovenske gorice/Windisch Büheln, die mit dem Drava/Drau- und Mura/Mur-Tal in die Pannonische Tiefebene übergeht. Im Südosten hinter Boč/Bočberg und Donačka gora/Donatiberg sieht man noch die Hügel in kroatischem Zagorje/Hinterland (Slijeme), im Süden kann man sogar Gorjanci/Uskokengebirge sehen.

Am 24. 9. 1919 wurde der Aussichtsturm zum Eigentum der Mariborer/Marburger Zweigstelle des Slowenischen Bergsteigervereins (SPD). Wegen großer Wartungskosten wurde

er von dem Hauptausschuss des Slowenischen Bergsteigervereins (SPD) in Ljubljana und später von dem damaligen Tourismusverband (Tujsko – prometna zveza) in Maribor/Marburg übernommen.

Nach dem Zweiten Weltkrieg wurde der Aussichtsturm Besitz des Bergsteigervereins Maribor/Marburg Matica. Aus gleichen Gründen wie zwischen beiden Kriege übergab der Bergsteigerverein nach der Absprache mit Mariborer/Marburger Gemeinde im Jahr 1990 die Verwaltung des Turmes an das Unternehmen Pohorska vzpenjača (Pohorje Seilbahn). Nach 1995 erwarben der Smučarski klub Branik (Skiclub Branik), später das Športni center Pohorje (Sportzentrum Pohorje) und nach seinem Konkurs am 16. 10. 2015 noch das öffentliche Verkehrsunternehmen Marprom die Konzession für die Skilifte und Skipisten, höchstwahrscheinlich aber nicht auch für den Turm.

Der derzeitige Verwalter des Grundstücks, auf dem der Turm steht, ist der Fonds für landwirtschaftliche Flächen und Wälder der Republik Slowenien (Sklad kmetijskih zemljišč in gozdov RS).

Auf dem Turm sind fernmeldetechnische Antennen angebracht. In dem Blechschuppen zwischen den Grundlagen des Aussichtsturms wurde der erste UKW FM Sender in Ostslowenien angebracht, der ab dem 1. 5. 1957 aktiv war.

Die Wartung des Turmes verlangt wegen ungünstigen Klimaveränderungen viel Geld: die Holztreppen und die Treppenabsatzbretter, sowie die Bretter der Aussichtsplattform vermoderten, die Stahlkonstruktion verrostete. Der Turm wurde bis jetzt viermal renoviert: in den Jahren 1935, 1952, 1969 und 1990.